

CONSTITUCION
 POLITICA
 DE LA
 MONARQUIA ESPAÑOLA

*Promulgada en Cadix á 19. de
 Marzo de 1812.*

CADIZ

en la Imprenta Real año de 1812

El 19 de març d'enguany es va complir el 175è aniversari de la Constitució sorgida de les Corts de Cadis. L'onomàstica de Sant Josep va popularitzar aquesta Carta Magna amb el nom de "*La Pepa*". Per als periodistes, aquella època té un interès prou especial, car és dins d'aquell context històric quan queda regulada per primera vegada en la història de l'Estat espanyol, la llibertat d'escriure, imprimir i publicar.

L'inici de la llibertat d'expressió a l'estat espanyol

El frare galleg Xoa de S. Anton, oblidant-se de la Inquisició (o la "*Santa Chicharra*" com l'anomenaven els liberals de l'època) i feligrès de *La Pepa*, va provocar un daltabaix el dia que va prendre's pel seu compte la llibertat d'expressió reconeguda en l'article 371 de la Constitució de Cadis: "Tots els espanyols tenen llibertat d'escriure, imprimir i publicar les seves idees polítiques sense necessitat de cap llicència, revisió o aprovació anterior a la publicació (...)".

Aquest frare, que feia de rector provisional en un domini senyorial, no va tenir un altre acudit – precisament a Galícia, un dels territoris més ben controlats per les forces favorables a l'antic règim – que penjar pasquins en aquell llogarret de camperols per donar-los a conèixer l'aprovació d'un decret per les Corts, segons el qual quedaven abolides les senyories. La llibertat d'informació

("vetdader vehicle de les llums", com la considerava el discurs preliminar de la Constitució de 1812) va triomfar si més no aquell dia, però el frare Xoan va ser processat immediatament.

Res d'estrany, doncs, que per als conservadors o servils, els "informadors" fossin considerats dolents com la pesta. I així ho demostra un "catecisme polític" de l'època:

- *"Cuántos son los enemigos del alma?*

- *Muchos, padre.*

- *¿Cuáles son?*

- *Los Afrancesados, los*

Masones, Materialistas, Jacobinos, Jansenistas, Liberales, Habladores, Periodistas, Mundo, Demonio y Carne y toda la turbamulta de que estamos rodeados".

Els orígens

Després de dues dècades de fèrria censura –per por de la Revolució francesa–, la llibertat d'impremta, sorgida de l'aixecament popular de 1808, va fer proliferar gran quantitat de periòdics i fullets; aquesta efervescència d'escrits va ser qualificada pels coetanis de "*Diarrea de las imprentas*", i aquest també va ser el nom que va triar un periòdic de l'any 11, tot i que només va publicar tres números.

La presència del govern a Cadis, el fet que fos la seu de les Corts Constituents i el gran nombre de personalitats allí refugiades (tot a causa de la invasió de les tropes napoleòniques), va fer que aquesta ciutat doblés la seva població, sobrepassant els cent mils habitants, i que hi apareguessin més de seixanta periòdics entre 1808 i 1814. Molts d'aquests periòdics, però, van ser efímers; tot

i així, Cadis va alternar una desena de periòdics durant aquell sexenni.

Malauradament, la premsa de la resta de la península no va experimentar aleshores un impuls tan important com a Cadis; aquella embranzida periodística, però, va contribuir al nou estil de premsa que es conformaria durant anys trenta (l'època d'en Larra). Comença a ser una premsa madura molt influïda per la francesa i anglesa, amb més contingut, una mica de publicitat, certa separació de les seccions, i en la qual destaquen, a més de les notícies, articles de tota mena i el fulletó de creació.

Foment del català

Pel que fa a Catalunya, durant la Guerra del Francès es va estendre temporalment l'ús del català a la premsa. "La Gasetta del Corregiment de Girona", creada el 1810, estava escrita només en català. Aquesta gasetta publicava bisetmanalment notícies de la guerra; aviat, però, es transforma en "Gazzette de Girona" i va passar a ser escrita en francès, català i castellà.

Durant cinc mesos, el que en aquells moments sortia com a "Diari de Barcelona i del Govern de Catalunya" també va publicar en francès i en català. Després, ho tornaria a fer en castellà. El seu propietari, Antoni Brusi, va editar en envair el francèsos Barcelona el "Diario de Tarragona" i el "Diario de Palma", ambdós com a òrgans de la Junta.

La precarietat de la xarxa informativa de l'època i els imponderables de la situació es manifesten, per exemple, en el fet que el "Diari de Barcelona" va trigar 59 dies a informar de la promulgació de *La Pepa*. La

notícia, a més, estava copiada d'una gaseta de Berga, publicada pels insurrectes.

La premsa

Els periòdics de 1808-14 eren de petit format, amb poques planes, d'escassa tirada, confeccionats –com els llibres– a una sola columna (llevat d'alguna excepció, com "El Redactor General", probablement un dels més moderns), sense o amb algun anunci gratuït de serveis, amb predomini de les qüestions polítiques i amb una secció d'"articles comunicats", feta pels lectors que enviaven espontàniament els seus escrits.

El periodisme d'aquells anys era força doctrinal i molt polititzat, prou polèmic i satíric, de qualitat literària molt desigual; utilitzava un llenguatge molt viu i fins i tot agressiu, el qual va acabar influïnt sobre l'estil literari, que encara romanía molt subjecte a les modes del vell règim.

A més, aquest periodisme difonia un vocabulari ideològic-polític liberal (amb mots com "llibertat", "felicitat", "nacional", "benestar", "ciudadà", "pàtria"...), a la vegada que va servir com a mitjà d'instrucció (durant la guerra, els periòdics van ser el principal vehicle d'educació) i com a instrument democratitzador.

La llei...

En un clima de forta controvèrsia –en el qual els liberals consideraven que la premsa lliure era un bon remei contra el despotisme i la ignorància, mentre que els servils creien que aquella perjudicava l'Església i les autoritats–, les Corts de Cadis van reconèixer per primera vegada en

la història de l'Estat espanyol la llibertat d'impremta, mitjançant un decret de 10 de novembre de 1810.

El projecte tenia algunes limitacions: els temes religiosos van continuar sota el control dels eclesiàstics (ara dels ordinaris pel fet d'estar suspesa la Inquisició). A més, en la pràctica aquesta legislació va presentar algunes contraindicacions: per exemple, per publicar el text constitucional calia permís del govern; per atendre les denúncies contra les publicacions.

... i la trampa

Si la llibertat de premsa va ser una embranzida per a les llibertats públiques, la qual cosa va donar peu a la creació/influència de l'opinió pública, els liberals no van ser els únics beneficiats. Els conservadors van aprofitar l'avinentesa per atacar la situació política a través de molts periòdics que estaven en les seves mans.

Fins i tot la Regència –que el 1811 ja es va queixar a les Corts del perill que representava la llibertat d'impremta– va desviar, el 1812, diners públics per finançar el periòdic ultraconservador "El Procurador General de la Nación y del Rey".

El 1814, mentre el "Times" de Londres començava a utilitzar la premsa de vapor en els seus tallers, Ferran VII va suprimir la regulació de la llibertat d'impremta, una legislació que en matèria de llibertat de premsa va ser de les més avantguardistes d'Europa.

J.L. Gómez Mompert

Professor d'Història de la Comunicació Social (UAB)